

**AT KONFERENCE
JEZERKA, SEČ
4.-8. ČERVNA 2023**

NOVÉ ZÁVISLOSTI V ADIKTOLOGICKÝCH SLUŽBÁCH

**Doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.
a spolupracovníci**

**Klinika adiktologie 1.LF UK a VFN Praha
SANANIM Praha – zdravotnické zařízení SANANIM**

SPOLUPRACOVNÍCI A KONSULTANTI

MUDr. Tereza Ehrenbergerová

Mgr. Karel Chodil

Mgr. Pavla Makovská

MUDr. Peter Marko

PharmDr. Mgr. Zbyněk Oktábec, Ph.D. et Ph.D.

MUDr. Michaela Petišková

MUDr. Martin Vojtík

ANOTACE

Návykové látky jako je kratom, ketamin a eticyclidon nejsou v jistých segmentech drogové scény už dávno novinkou.

S jejich uživateli se však málokdy setkáváme v programech léčby či následné péče.

Autoři prezentují několik kasuistik, v nichž se tyto látky objevují jako agens závažné závislosti.

KRATOM

- ❖ Prášek ze sušených listů tropického stromu **MITRAGYNA SPECIOSA**, který roste v nížinných tropických deštných lesích Indočíny a jihovýchodní Asie.
- ❖ Hlavními účinnými látkami jsou indolové alkaloidy, zejména mitragynin a 7-hydroxymitragynin.
- ❖ Podle použitého množství je účinek kratomu buď stimulační, nebo opioidní (euforizující a tlumivý). Za důležitou pro typ účinku se pokládá barva žilek na listech.

RŮZNÉ ŽILKY = RŮZNÉ ÚČINKY

- ❖ ČERVENÁ: Listy s červenou barvou žilek jsou považovány za nejpotentnější. Mají nejvíce aktivních látek a to především 7-hydroxymitragyninu.
- ❖ ŽLUTÁ: Žluté žilky se objevují na kratomech s bílými žilkami v době, kdy jsou listy ještě mladé. Považují se za extrémně stimulační.
- ❖ ZELENÁ: Zelená barva listů se obecně považuje za střední cestu mezi červenou a žlutou. Účinky nejsou tolik sedativní, ani tolik stimulační.
- ❖ BÍLÁ: Bílé kratomy jsou považovány za nootropikum, tedy látku, které zlepšuje kognitivní funkce. Dodává energii a je vitalizující.

MECHANISMUS ÚČINKU

- ❖ Opioidní účinek mitragyninu spočívá ve vazbě na μ - a δ -opioidní receptory, na které se váže 13 x silněji než morfin.
- ❖ 7-hydroxymitragynin je co do opioidního působení podstatně silnější než mitragynin. Účinek tlumení bolesti je 40× silnější než u mitragyninu a 10× silnější než u morfinu. Látka se váže na μ -opioidní receptory, a to 4 × silněji než mitragynin.
- ❖ Mechanismus stimulačního účinku není známý.
- ❖ Pravidelné užívání může u některých lidí vést k vytvoření závislosti opiátového typu.
- ❖ Abstinenční příznaky jsou podobné jako po vysazení běžných opiátů/opioiodů a objevují se už od deseti hodin po poslední dávce. Typicky vymizí během týdne, při pomalém vysazování se dají zmírnit.
- ❖ Příznaky bývají znatelně mírnější než u látek typu heroin, zahrnují silné svalové křeče především v oblasti stehien, hypertenzi, průjem, depresi, silnou únavu, nespavost, bolest hlavy, může se objevit zvracení.

PROČ LIDÉ UŽÍVAJÍ KRATOM

OBECNÉ DŮVODY

❖ Automedikační užití s cílem –

- zklidnění ve stresu,
- povzbuzení při únavě,
- nootropní účinek při duševní práci.

DŮVODY NAŠICH KLIENTŮ

❖ Spontánní detoxifikace při vysazení opiátů nebo substitučních látek;

❖ Hledání náhradní drogy v nespokojené abstinenci;

❖ Automedikace s cílem ztlumit nežádoucí účinky jiných drog (zejména metamfetaminu a THC) – toxické psychózy, deprese, úzkosti, poruchy spánku atd.;

❖ Často se našim klientům prostě vymknou z rukou výše zmíněné obecné automedikační záměry.

ZNOVU ZÁVISLOST – A CO S NÍ?

JAK NAŠIM KLIENTŮM POMÁHÁME ŘEŠIT ZÁVISLOST NA KRATOMU

❖ Ústavní detoxifikace

- bez farmakologické podpory
- s farmakologickou podporou
- často 1 týden nestačí
- psychoterapie je nutná

❖ Ambulantní detoxifikace

- obvykle s farmakologickou podporou
- často několikátýdenní
- psychoterapie je nutná

❖ Změna prostředí

❖ Převedení na opiátovou substituci

KLINICKÁ ILUSTRACE 1

LUCIE (24)

- ❖ Osamělá matka s dítětem v azylovém domě
- ❖ Opakovaně léčená pro polymorfní závislost (THC, metamfetamin, alkohol, BZD, Z-hypnotika)
- ❖ Opakované toxické psychózy
- ❖ Dlouhodobě emočně a afektivně nestabilní, susp. hraniční organizace osobnosti
- ❖ V azylovém domě nesměla pít, vařila si „bylinky“
- ❖ Rozvinula se závislost na kratomu
- ❖ Ústavní detoxifikace s farmakologickou podporou, 2 týdny
- ❖ Od té doby půl roku abstínuje v ambulantní psychiatrické a adiktologické péči

KLINICKÁ ILUSTRACE 2

SIMONA (28)

- ❖ Matka dvou dětí, žije s přítelem
- ❖ Prodělala ústavní a rezidenční léčbu pro závislost na metamfetaminu a alkoholu
- ❖ Absolvovala program následné péče, abstinovala se střídavými úspěchy
- ❖ V abstinenci nespokojená, normální život je nuda
- ❖ Po smrti ex-partnera a v krizi se současným partnerem začala užívat kratom
- ❖ Vyhledala znovu adiktologickou a psychiatrickou péči
- ❖ Ambulantní detoxifikace s farmakologickou podporou a psychoterapií, intenzivnější péče cca 3 měsíce
- ❖ Abstínuje asi rok, učí se zacházet s normálním životem, začala pracovat
- ❖ Stále v individuální a skupinové adiktologické terapii

KLINICKÁ ILUSTRACE 3

BENO (32)

- ❖ VŠ, ekonom, pracovně úspěšný, vyšší střední management, sportovec (běžec na dlouhé tratě)
- ❖ V minulosti 2x ústavní léčba pro závislost na metamfetaminu a alkoholu
- ❖ Asi 5 let v soustavné ambulantní adiktologické a psychiatrické péči, dosáhl stabilizace v abstinenci
- ❖ Má ADHD a kompulzivně zachází s internetem a mobilem
- ❖ V nevyváženém vztahu s ženou- uživatelkou začal mít intenzivní craving po alkoholu, začal užívat kratom, aby nepil
- ❖ Rozvinula se další závislost
- ❖ Ambulantní detoxifikace s farmakologickou podporou a psychoterapií – neúspěšná
- ❖ Převeden na substituci buprenorfin-naloxonem (max. 6 mg)
- ❖ Přestal užívat kratom a rozešel se s přítelkyní
- ❖ Tč. se mu nedaří vysadit substituci (Suboxone® 3 mg)

DISOCIATIVNÍ ANESTETIKA

KETAMIN

- ❖ Léčivo používané v humánní i veterinární medicíně jako anestetikum.
- ❖ Vyvolává disociativní anestezii: oneiroidní stavy, depersonalizace, derealizace, děsivé sny, dezorientace, senzorické a percepční iluze.

FENCYKLIDIN

- ❖ PCP (andělský prach, PeaCe Pill) je droga původně vyvinutá jako veterinární anestetikum. Řadí se mezi disociativní anestetika.
- ❖ V současné době nemá oficiální lékařské využití a používá se téměř výhradně jako omamná droga.
- ❖ Při nízkých dávkách (1–5 mg) funguje jako stimulant, navozuje pocity euforie, sebedůvěry, vyrovnanosti; při středních dávkách (5–15 mg) se projevují analgetické a anestetické účinky; vysoké dávky způsobují schizofrenní zážitky a nepředvídatelné a velmi nepříjemné stavy přirovnávané k nočním můrám.

ETICYCLIDON

- ❖ O-PCE, tedy oxo-PCE neboli eticyklidon je disociativní anestetikum chemicky příbuzné ketaminu i PCP. Patří mezi designer drugs. Nic moc se o něm neví, je známá farmakologie, ale dlouhodobá rizika užívání známá nejsou.
- ❖ V ČR dosud zřejmě jediný případ zachycený v léčbě.

KLINICKÁ ILUSTRACE 4/1

ZORA (18)

- ❖ Komplikované vztahy v rodině, nedostudovala SŠ, nějaký čas pracovala jako modelka, výtvarné zájmy
- ❖ Sebepoškozování časté od 11 let; 14-16 anorektické obtíže.
- ❖ Alkohol od 15, THC od 15, denně. Od 16 experimenty: halucinogeny, kokain, amfetamin, MDMA.
- ❖ Pak záběr zúžen na disociativa, nejprve ketamin, pak přešla pro vyšší účinek na eticyklidon. Užívala intenzivně několik měsíců, byla prakticky neustále ve stavu depersonalizace a derealizace. Když neměla drogu, pila alkohol, denně až půl litru vodky.
- ❖ Užívala s přítelem, po rozchodu s ním ještě intenzivněji.
- ❖ Zhroutila se, kamarádi ji odvezli do krizového centra, odtud přeložena do psychiatrické nemocnice.
- ❖ Po detoxifikaci a stabilizaci (4 týdny) nastoupila do terapeutické komunity.

KLINICKÁ ILUSTRACE 4/2

TERAPEUTICKÁ KOMUNITA

- ❖ Snaží se o zapojení, milá, přátelská, trochu jako ve snu.
- ❖ Po 2 měsících abstinence přetrvávají disociativní fenomény (depersonalizace, derealizace, poruchy časového prožívání).
- ❖ Úzkosti, nutkání k sebepoškozování, farmakologická podpora.
- ❖ Po 3 měsících více při sobě a v komunitě, disociativní stavy jen občas, nutkání k sebepoškozování zvládá. Vcelku příznivý terapeutický vývoj.
- ❖ Po 4 měsících, krátce po 18 narozeninách, náhlý odchod. „Nikdo moc nerozumí, co se stalo. Zora je odpojená, prostě chce odejít, nic dalšího nevysvětluje.“

AMBULANCE

- ❖ Ihned navázala ambulantní kontakt.
- ❖ Pracuje, zařídila si bytěček.
- ❖ Zrušila toxické vztahy, cítí se velmi osamělá.
- ❖ Abstínuje, ale necítí se dobře. Psychofarmaka užívá. Nutkání k sebepoškozování zvládá.
- ❖ Postrádá smysl, pocit reality, radost.
- ❖ Uleví se jí, když si vyjede do přírody a natrhá si kytky.

CO MAJÍ SPOLEČNÉHO?

SPOLEČNÉ RYSY ZDE PREZENTOVANÝCH KLIENTŮ/KLIENTEK

- ❖ polymorfní adiktivní dispozice,
- ❖ duální poruchy,
- ❖ komplikované osobnostní rysy (adiktivně disponovaná osobnost ve smyslu Jeřábka, hraniční organizace v různém stupni a s různými vektory včetně patologického narcismu dle Kernbergra),
- ❖ nepředvídatelnost klinického průběhu,
- ❖ komplikovaný proces úzdravy.

ZÁVĚR

- ❖ Je pravděpodobné, že se klienti s „novými závislostmi“ budou stále častěji vyskytovat v léčbě či v doléčování.
- ❖ Pokládáme za užitečné vést debatu o jejich terapeutických možnostech a mezích.
- ❖ Zatím se nezdá, že „nové závislosti“ přivádějí do léčby nové typy klientů, přinášejí však jiné problémy.

DÍKY ZA POZORNOST!

DÍKY KOLEGYNÍM A KOLEGŮM!

kamil.kalina@lf1.cuni.cz

kalina@sananim.cz